

Franciszek Sobalski

RZEMIOSŁO WE WŁADZACH MIASTA CZĘSTOCHOWY W DRUGIEJ POŁOWIE XVIII WIEKU

Władze miejskie Częstochowy stanowiły dwie instytucje: rada miejska z burmistrzem i ława sądowa z wójtem, zwanym także landwójtem na czele. Rada liczyła 3 rajców (2 zamkowych i 1 wójtowski), natomiast ława składała się z 7 ławników (4 burmistrzowskich i 3 landwójtowskich). Do kompetencji rady miejskiej należała administracja ogólna, a ława zajmowała się sądownictwem. Obydwa urzędy posiadały wspólnego pisarza. Pospólstwo reprezentowała delegacja złożona z „24 mężów”¹. Należy zaznaczyć, że cechmistrzów poszczególnych cechów, których w Częstochowie było 9 (tj. piekarzy, rzeźników, krawców, kuśnierzy, sukienników, szewców, garncarzy, prasolów i „cech szynkowny”), wybierano na zebraniach cechowych, a zatwierdzano na tzw. wielkich sądach burgrabskich. Cechmistrzowie tworzyli rodzaj rady cechowej, stanowiącej ciało doradcze rady miejskiej.

W XVIII w. rzemiosło Częstochowy poza działalnością gospodarczą rozwijało również działalność społeczną. Jego przedstawiciele zajmowali często wysokie stanowiska w administracji miejskiej. Rzemieślnicy byli radnymi, ławnikami, burmistrzami, landwójtami, a nawet wykonywali pewne funkcje policyjne.

Omówimy tu pokrótce niektóre wybitniejsze postacie ze sfer rzemieślniczych Częstochowy biorące udział we władzach miejskich w okresie drugiej połowy XVIII w., opierając się na księdze miejskiej (1761 - 1801) i księgach protokołów cechu piekarzy (1699 - 1816)².

¹ Stefan Krakowski, *Stara Częstochowa. Studia nad genezą, ustrojem i strukturą ludnościową i gospodarczą Częstochowy (1220 - 1655)*, Częstochowa 1948, s. 82, 109.

² Archiwum Archidiecezjalne w Częstochowie, Księga miejska zatytułowana: „Protokół Radziecki Miasta J. K. Mci Częstochowy, w którym wpisane będą Elekcye Prawa Rugowego

Jacek Kośmidrowicz pochodził z rodziny rzemieślniczej, zajmującej się piekarstwem, posiadał własny dom i plac. W 1751 r. należał do cechu jako młodszy „brat”. W 1760 r. występował jako cechmistrz piekarski i „przeszły pisarz obojgo urzędu”. W 1761 r. był burmistrzem miasta. Pod rokiem 1764 czytamy w księdze protokołów cechu piekarzy w Częstochowie taką oto notatkę: „... Byłem przytomny jako Brat starszy i przeszły cechmistrz podpisuję się. Jacek Kośmidrowicz Burmistrz miasta J. K. Mci Częstochowy mpp”. W 1765 r. znowu wybrany został burmistrzem. W następnym roku w księdze cechu piekarzy był notowany jako „Brat cechu tegoż i na ten czas burmistrz miasta”. W 1770 r. był rajcą miejskim.

Józef Szczerski (lub **Styrski**) przybył do Częstochowy w 1764 r. i po okazaniu „dokumentów terminowania pod pieczęcią z Pragi” został przyjęty do cechu piekarskiego „za całego brata”. W 1774 r. występował jako burmistrz miasta. W 1786 r. był „radcą y bratem”. W 1775 r. był „radcą zamkowym”, w 1798 r. cechmistrzem cechu piekarskiego.

Tomasz Kuleszyński (lub **Kulesiński**) w 1770 r. był „podpisarzem”. Dwukrotnie pełnił funkcję ławnika: w 1771 r. i 1775 r. W księdze protokołów cechu piekarzy pod rokiem 1786 czytamy, że: „Pan Łukasz Maioski oddaje Sła/wetnemu/ Panu Tomaszowi Kulesieńskiemu alabart”. Przyjęcie halabardy oznaczało tu służbę w cechu jako młodszego przed otrzymaniem tytułu mistrza. Służba ta trwała rok i 6 niedziel i polegała na wykonywaniu pewnych usług podczas uroczystości kościelnych i cechowych. W tymże roku Tomasz Kuleszyński był burmistrzem. Następnie był dwukrotnie cechmistrzem cechu piekarzy. W 1787 r. piastował godność radcy. W 1790 r. był znowu burmistrzem i rok później „radcą starszym”.

Wawrzyniec Juramczyk niemal w każdym roku piastował godności miejskie i cechowe. W 1770 r. pełnił funkcję podskarbiego miejskiego. W 1773 r. został przyjęty do cechu piekarzy „na brata całego”. W latach 1771 - 1774 był ławnikiem, a równocześnie w 1774 r. cechmistrzem cechu piekarskiego. Księga cechu piekarzy pod rokiem 1785 notuje: „przy godney prezencji Sław. Pana Wawrzyńca Juramczyka pod ten czas Burmistrza miasta J. K. Mci Częstochowy, a przeszłego cechmistrza tego cechu”. W następnym roku występował jako burmistrz i wicecehmistrz. Po raz drugi był burmistrzem w latach 1788 - 1789. Sześć lat później znowu pełnił funkcję wicecehmistrza cechu piekarzy.

Dionizy Słowik (lub **Słowikowski**) był raczej „zawodowym” urzędnikiem niż rzemieślnikiem, w każdym razie 3-krotnie widzimy go na stanowisku cechmistrza: w 1775 r. był „cehmistrzem konsztu rzeźnickiego”, w 1779 r. cechmistrzem piekarskim i w 1781 r. po raz drugi cechmistrzem rzeźniczym. W 1765 r. występował jako ławnik. Burmistrzem miasta Częstochowy był

w latach: 1771, 1775, 1791 i 1794. W tychże latach na przemian był też landwójtem. Warto dodać, że Dionizy Słowik, piastując urząd burmistrzowski, czy landwójtowski od 1786 r. brał udział niemal we wszystkich zebraniach cechu piekarzy.

Józef Kołaczek w 1765 r. był cechmistrzem rzeźniczym, w 1768 r. piastował urząd burmistrza, następnie w latach 1770 - 1775 był rajcą miejskim.

Michał Bogucki został przyjęty do cechu piekarzy jako „masłak” w 1715 r., a 1756 r. był burmistrzem.

Stanisław Wolski, członek cechu piekarzy, niegdyś cechmistrz, w 1756 r. był landwójtem.

Pośród rzemieślników rajcami miejskimi w tym okresie byli: Szymon Wojnarowicz, Piotr Bartoszewicz, Antoni Bartoszewicz, Wojciech Bogucki (piekarze), Bogumił Madanowicz (krawiec), Kazimierz Tomaszowski (z cechu „szynkownego”), Andrzej Będuski (krawiec) i wielu innych. Rzemieślników często spotkać można było w niższej służbie miejskiej, jak np. pełniących funkcje „podskarbiów”, „exaktorów” i innych. Czeladnicy zrzeszeni w cechach pomagali niejednokrotnie władzom miasta w różnych sprawach porządkowych, np. gdy zachodziła potrzeba doprowadzali aresztantów do więzienia itp.

Jak widać, rzemiosło Częstochowy w omawianym okresie miało znaczny udział we władzach miejskich. W ciągu niespełna pół wieku było co najmniej 7 burmistrzów wywodzących się ze sfer rzemieślniczych. Poza aktami częstochowskiego cechu piekarzy nie ma akt pozostałych cechów z tego okresu, co utrudnia dokładne zbadanie udziału rzemieślników innych zawodów w administracji miasta. Częstochowa nie posiadała bogatego mieszczaństwa, jak np. Kraków, czy inne większe ośrodki miejskie. W związku z tym w Częstochowie rzemiosło zorganizowane w cechach stanowiło, jak się wydaje, najsilniejszą, wybijającą się grupę społeczną w mieście.

Franciszek Sobalski

Craftsmen in Town Authorities of Częstochowa in the Second Half of the XVIII-th century

S u m m a r y

The article is an attempt at brief presentation of Częstochowa craftsmen participating in the town self-government in the second half of the XVIII-th century. The author is mainly concerned with their participation in the Town Council and acting as lay judges in courts of justice. Craftsmen were often appointed town councillors, lay judges, mayors and district community administrators. Journeymen sometimes performed orderly duties, e.g. they escorted convicts to jail. In the second half of the XVIII-th century, at least 7 mayors were elected from among local craftsmen. Some of them were elected to the post several times. Częstochowa craftsmen were the only social group so numerous represented in the town authorities at that time.

The reference materials for this paper were: Częstochowa Town Register and minutes of sessions of meetings of the Bakers' Guild.